

NOILE MIȘCĂRI RELIGIOASE – AGENȚI AI GLOBALIZĂRII
RELIGIOASE ÎN ROMÂNIA

MANUELA GHEORGHE*

ABSTRACT

NEW RELIGIOUS MOVEMENTS – AGENTS OF RELIGIOUS GLOBALIZATION
IN ROMANIA

The starting point is the assumption according to which the emergence and proliferation of new religious movements in our country is both a consequence and a form of manifestation of religious liberties after 1990, but, at the same time, one of the most visible forms through which religious globalization is beginning to appear in the Romanian religious landscape. Some of the intrinsic features of these new forms of religious manifestation: entrepreneurship, central financial support, explicit and offensive missionaryism, etc., place these, compared to traditional religions, on a favorable position in relation to the phenomenon of globalization, proving that they are better adapted to the market logics of globalization. At the same time, however, we believe this phenomenon is not, at least for the moment, relevant for Romanian society.

Key words: religious pluralism, religious movements, globalization, religious market, missionaryism, proselytism.

Pluralizarea religioasă – efect al globalizării religioase. Prezența noilor mișcări religioase pe *piața religiilor* din țara noastră, demonstrează, fără nici un dubiu, că peisajul religios românesc nu a rămas impermeabil la influențele globalizării și că acesta se află într-un proces continuu de pluralizare și diversificare. Proces omogenizator și uniformizator în acțiunea și efectele sale, globalizarea nu este în sine un fenomen unitar și uniform, ci unul care urmează ritmuri și logici specifice, cu efecte diferite de la o țară la alta, de la un grup social la altul. România nu putea rămâne în afara acestor schimbări globale. În consecință, schimbările care au marcat peisajul religios românesc după 1990 și care, de bună seamă, vor continua și se vor amplifica după integrarea țării noastre în Uniunea Europeană au, așadar, ca fundal, fenomenul mai larg al globalizării.

* Address correspondence to Manuela Gheorghe: Institutul de Sociologie al Academiei Române, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711 București, România, e-mail: manu_er2003@yahoo.fr

În prezent însă, globalizarea a devenit un fenomen total și în plină expansiune, cu implicații civilizaționale la toate nivelele: tehnologic, economic, social-politic, moral, etic și religios. Scopul final al acestui fenomen nou, „de nestăvilit și total” ar fi, în opinia lui Ralf Dahrendorf, de pildă, acela al creării unei civilizații și umanități unice și omogene, „în care noțiuni ca <țară> și <națiune> își pierd semnificația economică și în care internaționalizarea economiei se manifestă prin creșterea importurilor și exporturilor, prin mari investiții directe peste hotare, prin uriașe transferuri de tehnologie, cercetare și dezvoltare la scară mondială...” (Dahrendorf, 2002, p. 444).

În interiorul acestei paradigme, globalizarea culturală și religioasă ar reprezenta, așadar, stadiul ultim și necesar al acestui proces. Asamblarea pluralităților culturale existente, alăturarea diferitelor alterități și identități (naționale, ecleziale etc.), ștergerea frontierelor și diferențelor de orice fel, mondializarea identităților – inclusiv religioase – ar fi numai câteva elemente constitutive ale acestui fenomen în curs de desfășurare și totuși încă incert în modalitățile lui de finalizare.

În ceea ce privește domeniul vieții religioase, globalizarea s-ar traduce printr-un proces de „deteritorializare” sau „internaționalizare” a religiosului, în sensul în care expansiunea religioasă sau exportul de religii noi ar urma să se realizeze conform unei logici noi – aceea a „cererii și ofertei”. „*Le religieux se développe de plus en plus dans des configurations de réseaux, à partir des <<besoins>> et des demandes des groupes sociaux et d'individus, en quête d'identité, de promotion culturelle et sociale, de restructuration personnelle ou encore de méthodes alternatives de santé et de mieux-être*” (Bastian, Champion și Rousselet, 2001, p. 11).

Dar care sunt caracteristicile care fac ca acești noi veniți în peisajul religios românesc să fie „privilegiați”, în comparație cu marile religii tradiționale, și care ne pot îndreptăți să afirmăm că sunt mai bine adaptați la logica de piață a globalizării? Pe scurt, aceste noi forme de organizare religioasă sunt mult mai bine adaptate la „logica concurențială” a pieții religioase, beneficiază de sprijin financiar consistent de la „centru”, desfășoară o intensă activitate caritativ-umanitară și misionară.

Apelul la tehnologia de înaltă clasă. În egală măsură, noile mișcări religioase sunt excelente utilizatoare ale tehnologiilor de ultimă oră. Dispun (și le utilizează ca mijloace de propagare) de cele mai noi mijloace de informare în masă existente la ora actuală: au *site*-uri instalate pe Internet, unele (mai ales cele de proveniență nord-americană) dispun de canale de televiziune proprii, de televiziune prin Internet (inclusiv în țara noastră), de rețele de cablu prin satelit etc.

Tendința de internaționalizare. Noile religii fac parte, în marea lor majoritate, din ample rețele internaționale. Așa cum au remarcat și specialiștii, încă de la începuturile lor, religiile au dat dovada unei tendințe naturale de extindere și depășire a frontierelor, de *internaționalizare*. Această aptitudine pare a fi evidentă în contextul schimbărilor religioase actuale globale. De-a lungul istoriei, a dovedit-o din plin religia catolică – religie universalistă prin excelență și a cărei vocație

misionară este unanim recunoscută – iar mai recent, mișcarea charismatică. Expansiunea masivă a noilor mișcări religioase, constituite în vaste „rețele internaționale”, inclusiv în spațiul țărilor fostului bloc comunist – țări ale căror frontiere au devenit tot mai permeabile influențelor globalizării – dovedesc, de asemenea, această realitate.

Literatura socio-religioasă recentă atribuie noilor mișcări religioase, mai ales celor de factură neo-protestantă, o certă „vocație transnațională”, o afinitate aparte cu procesul în plină derulare al globalizării. Constituite în vaste rețele transnaționale, noile mișcări religioase propagă un mesaj religios universalist, ce transgresează orice apel de factură etnico-identitară, orice graniță teritorială sau lingvistică.

Noile mișcări religioase fac parte din categoria organizațiilor religioase recente de tip „antreprenorial”, constituite pe criteriul profitului și al eficienței, sunt experte în prospectarea pieții, iar, în măsura în care aceste exigențe nu sunt îndeplinite la standardele impuse de „centru”, investițiile se restrâng.

Exigența dogmatică și normativă. Așa cum au stabilit și clasicii sociologiei religiilor (Weber, Tröeltsch), spre deosebire de afilierea la religiile tradiționale, aderarea la o organizație religioasă de tip sectar este voluntară și impune „neofitului” respectarea unor norme și reguli de conduită stricte. Or, tocmai această rigoare normativă și comportamentală, mai accentuată în cazul noilor mișcări religioase, cerințele impuse, exigențele specifice, ar putea reprezenta un alt impediment real în câștigarea „în masă” de noi adepți. O altă explicație o poate oferi însăși diversificarea ofertei religioase și, implicit, a opțiunilor în sfera religioasă.

Misionarismul ofensiv. Activitatea și obiectivele noilor mișcări religioase, mai ales în cazul celor de factură neoprotestantă, sunt axate pe un amplu și sistematic efort evanghelizator, care uneori îmbracă inclusiv aspecte de natură prozelitistă. Spre deosebire de bisericile tradiționale istorice (și de ortodoxie în primul rând, care, prin tradiția sa, nu a fost preocupată niciodată de convertirea religioasă și nici nu a practicat prozelitismul), noile mișcări religioase sunt orientate în principal spre câștigarea de noi adepți. Sunt mai bine adaptate la logica de piață a globalizării și se dovedesc a fi experte în prospectarea „pieții religioase”, precum și în adaptarea la cerințele acesteia. În consecință, este ușor de înțeles interesul manifestat de acestea, nu numai pentru „elaborarea” sau „confeccionarea” unor noi mesaje de mântuire – mai facil de atins și mai bine adaptate noilor realități sociale, cât mai ales pentru găsirea unor cât mai eficiente căi de distribuire a acestor mesaje, care, deși carente sub aspectul profunzimii doctrinei, câștigă prin atractivitate și spectaculozitate, cât și prin interesul acordat nevoilor cotidiene ale individului, inclusiv cele privitoare la petrecerea timpului liber, de pildă.

Prin urmare, noile mișcări religioase beneficiază de strategii misionare bine puse la punct și perfecționate în timp, al căror efect pozitiv pare a fi demonstrat inclusiv de dinamica ascendentă a numărului de credincioși neoprotestanți, de pildă, în țara noastră după 1990.

Susținerea financiară de la centru. Noile mișcări religioase fac parte din rețele internaționale și au susținere financiară cu fonduri provenite „de la centru”. Aceste fonduri constituie unul din vectorii importanți prin care își asigură propagarea noile mișcări religioase în țara noastră. Este cazul, de exemplu, al *Asociației Religioase Evanghelice Libere din România*. Aceasta a fost înființată în noiembrie 1991, la Craiova, însumează în prezent circa 150 de membri și funcționează în România ca biserică locală, subordonată *Bisericii Evanghelice Libere din Statele Unite (Evangelical Free Church of America)*, de la care obține susținere materială regulată. Un alt exemplu îl oferă *Asociația Religioasă Nazarineană din România*. Aceasta, deși nu beneficiază de misionari străini (prin doctrină, refuză orice misionarism), întreține totuși relații de colaborare strânse cu cele două ramuri internaționale ale Bisericii, de la care primește cu regularitate donații¹.

Concluzii. Noile mișcări religioase din România nu au înregistrat o creștere numerică spectaculoasă, dar, în mod cert, au determinat o schimbare evidentă a structurii câmpului religios românesc. Din 1990 și până în prezent, circa treizeci de noi mișcări religioase s-au înregistrat legal în România, cu aprobarea Secretariatului de Stat pentru Culte, conform legii 21/1924 și, ulterior, pe baza Ordonanței 26/2000. Revelatoare sunt și rezultatele statistice oferite de cele două recensăminte succesive, realizate după 1990. Astfel, recensământul din 1992 consemna la rubrica „alte religii” doar 88 557 cetățeni, iar recensământul din 2002 un număr de numai 88 509 cetățeni, ceea ce, în termeni procentuali, reprezenta 0,39% și, respectiv, 0,50% din totalul populației României.

Noile mișcări religioase se înscriu în categoria unor veritabili agenți ai globalizării religioase în țara noastră, dar care, prin numărul mic de adepți, nu pot reprezenta, în momentul de față, un factor eficient de destabilizare, nici a societății în ansamblul ei, nici a autorității religioase tradiționale, mai exact, a slăbirii autorității Bisericii Ortodoxe Române. Temeri și nemulțumiri față de aceste religii noi, din partea acestei venerabile instituții, există totuși. În mod cert, Biserica Ortodoxă Română trebuie să se adapteze unor realități religioase noi, care funcționează după principiul cererii și al ofertei. Competiția cu noile mișcări religioase este dificilă. În cazul României, țară cu specific ortodox, în care ortodoxia reprezintă, în continuare, elementul esențial de definire identitară, reacțiile față de fenomenul globalizării – asimilat cu ștergerea identității etnico-religioase a poporului – este întâmpinat cu respingere sau cu reținere. Aceste forme, originale și adesea surprinzătoare, de manifestare a libertății religioase, sunt percepute de Biserica Ortodoxă Română ca o adevărată „invazie a sectelor” (P. I. David) sau ca o ofensivă anticreștină asupra credinței strămoșești și asupra sufletului românesc (Ilie Moldovan). „Pluralismul religios promovat de sistemul capitalist duce inevitabil la subminarea rolului pe care Biserica noastră l-a avut pe

¹ Aceste date le-am obținut prin amabilitatea conducerii Secretariatului de Stat pentru Culte, în cadrul unei documentări realizate în perioada 2003–2004.

parcursul celor două milenii de istorie creștină, de păstrare a unității spirituale și morale a neamului”, afirma în termenii cei mai fermi un alt reputat teolog ortodox (Popescu, 1998, p. 30).

Cu toate acestea, după 1989, nici țara noastră nu a putut rămâne în afara tendințelor unificatoare și de intensificare a circulației libere a bunurilor materiale și simbolice, pe care fenomenul globalizării le presupune.

BIBLIOGRAFIE

1. BASTIAN, JEAN-PIERRE, CHAMPION, FRANÇOISE et ROUSSELET, KATHY, *La globalisation du religieux: diversité des questionnements et des enjeux*, în Bastian, Jean-Pierre, Champion, Françoise et Rousselet, Kathy, *La globalisation du religieux*, Paris, L'Harmattan, 2001.
2. DAHRENDORF, RALF, *Cvadratura cercului globalizării*, în Ică jr, Ioan I., Marani, Germano, *Gândirea socială a Bisericii*, Sibiu, Editura Deisis, 2002.
3. DAVIE, GRACE, *Contrastes dans l'héritage religieux de l'Europe*, în Davie, Grace și Hervieu-Léger, Danièle (sous la direction), *Identités religieuses en Europe*, Paris, Éditions La Découverte, 1996.
4. POPESCU, DUMITRU, *Hristos-Biserică-Societate*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1998.

